

Mot nord

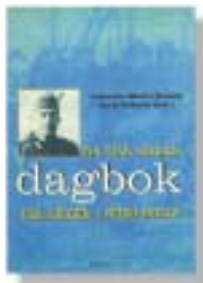
Henning JM, Nøkleby B, red

Ein tysk soldats dagbok frå krigen i Nord-Norge

191 s, ill. Oslo: Det Norske Samlaget, 2002.

Pris NOK 298

ISBN 82-521-6113-8

«Kompaniet blei sett saman i Wentorfer kaserne i Bergedorf ved Hamburg. Derfrå marsjerte vi til jernbanestasjonen i Bergedorf måndag 6. mars 1944. Der blei vi stua inn i et godstog, og reisa inn i det ukjente tok til.

Rett nok kunne vi slå fast at det gikk mot aust, men det visste vi fra før, seinast da vi tok imot dobbelt sett vinterklede. Det kunne bare bety Leningrad, der det den gongen var harde kampar, eller Nord-Noreg. Ingen av delane var freistande.» I ettertid er det lett å se at den tyske propagandamaskinen fungerte overfor de sivile hjemme i Tyskland, når tjeneste ved Leningrad og utenfor Bodø kunne sammenliknes. Leningrad ville definitivt vært mindre fristende for en tysk soldat i 1944.

Da den 42 år gamle presten, Johannes Martin Hennig (1902–97) ble kalt inn, var behovet for reserver kommet. Han var i 1944 for gammel til fronttjeneste, men skulle være med å fylle tomrommet i et kompani som ble trukket tilbake fra Sovjet pga. store tap. Oppholdet i Norge varte frem til august 1945. Han var med og passet på russiske krigsfanger som arbeidet på Nordlandsbanen, og dagboken og brevene hans fra denne perioden handler om det tyske leirlivet, russerne, strømmen av tyskere på vei sydover, eget fangenskap – og om norsk natur gjennom skiftende årstider.

Det er området Bodø-Fauske og Narvik det gjelder. Og Hennig er betatt av et barskt, kaldt og storslått landskap. Ikke alt han skrev kunne sendes familien hjemme. Det var dødsstraff for defaitisme, og jo verre det gikk for den tyske krigsmaskinen, jo mer konsekvent ble straffen håndhevet. Deler av det skriftlige ble derfor bevart av en nordmann, og han fikk først tilgang til det senere. Hennig selv døde i 1997, men krigshistorikeren Berit Nøkleby har redigert materialet, slik at det er blitt en levende og spennende bok.

Ikke bare gir den et bilde av en tysk ikke-nazistisk soldat, som ikke alltid hadde like lett for å forstå at de ikke var invitert hit, men var her som okkupanter. Han forstår det, og han forstår det ikke. Den gir også et bilde av de russiske slavesoldatene tyskerne brukte som arbeidskraft på Nordlandsbanen, et prosjekt som fortsatte lenge etter

at tilbaketrekkingen fra Finnmark var begynt. Men også Hennigs bilder fra livet i Nordland, nordnorsk natur og nordlendinger som måtte leve ved siden av og sammen med en okkupasjonsmakt, er spennende. Han levde ved siden av «den slagte takkete linja som var Lofoten». Han skriver hjem at «kanskje er de forundra over at eg skriv så mykje om landskapet. Men her er det absolutt det dominerande, derfor må det få forrang. Husene er «bare eit knappenålshovud sammanlikna med naturen.»

Han skriver mye om naturen, og han skriver godt om den. Boken er et verdifullt tilskudd til vår litteratur om annen verdenskrig, og samtidig en skildring av et Nord-Norge som ikke finnes mer. Den fortjener mange lesere.

Per E. Børdahl

Kvinneklinikk

Haukeland Universitetssykehus

Om forsinket utvikling

Løvaas Ol

Opplæring av mennesker med forsinket utvikling

Grunnleggende prinsipper og programmer.

416 s, ill. Oslo: Gyldendal, 2003. Pris NOK 549

ISBN 82-05-30448-3

Boken henvender seg til foreldre og fagpersoner som skal lære opp barn med forsinket utvikling. Den er en opplæringsmanual som beskriver grunnleggende atferdsanalytiske opplæringsprogrammer beregnet på

barn med utviklingsforsinkelser. Programmene er utviklet ved Universitetet i California, Los Angeles (UCLA). Språket er rikt på faguttrykk og fremmedord og bærer preg av originalspråket. Oppbygningen er systematisk og oversiktlig, illustrasjonene er få og enkle. Referanselisten er fyldig.

Første del omhandler atferdsmønstre som danner grunnlag for diagnosene gjennomgripende utviklingsforstyrrelse (inkluderer autisme) og Aspergers syndrom. Begrepene atferdsforsinkelser og mangel på atferd, overflødig atferd og aldersadekvat atferd er sentrale. Atferdsanalytisk opplæring legger vekt på sammenhengen mellom atferd og forsterkere; læring skjer ved at atferd følges av visse konsekvenser. En av fire hovedteser er at personer med autisme har samme evne til å lære som andre hvis de får opplæring i et spesielt tilrettelagt miljø. Det

normale miljøet skal være modell, og intervensjonen må derfor skje hjemme, i barnehagen og på skolen og involvere alle typer nærpersoner.

Boken tar videre for seg redusering av uønsket atferd, matching og imitasjon og gir en innføring i tidlig reseptivt språk og språkprogrammer. Detaljerte programmer for opplæring i ulike typer ferdigheter beskrives grundig, systematisk og velsignet konkret.

Psykologene Eikeseth, Jahr og Eldevik har skrevet et avsluttende tilleggskapittel om hvordan man kan tilrettelegge for tidligintervensjon i Norge. Begrepet tidligintervensjon er problematisk uten nærmere presisering. Det brukes også i andre behandlertmiljøer om andre typer intervensjoner.

Fagpersoner og andre som skal delta i denne typen opplæringsprogrammer, har nå fått en norsk utgave av en nødvendig lærebok. Boken bærer så tydelig preg av amerikansk språkdrakt og kultur at det etter mitt syn virker tilslørende på innholdet. Både boken, foreldre og fagpersoner hadde fortjent en mer gjennomarbeidet oversettelse og bearbeiding for norske forhold. Foreldre som vil orientere seg om opplæringsmetoder anbefales å lese det siste kapitlet først.

Kjersti Ramstad

Barneavdelingen, seksjon for habilitering

Akershus Universitetssykehus

Nordbyhagen

De moderne hellige

Wegling M

Den guddommelige anoreksi

203 s, ill. Oslo: Aschehoug, 2002. Pris NOK 280

ISBN 82-03-18380-8

Er anorektikeren en moderne helgen? Idéhistorikeren Monica Wegling har skrevet en bok om Caterina av Siena (som fastet seg til døde) og de moderne anorektikere. Ifølge Wegling må den moderne anoreksien betraktes

som en videreføring av den hellige fasten, altså som et kulturelt fenomen, og ikke som en sykdom hos den enkelte.

Det kristne ritualet har imidlertid i vår sekulariserte verden blitt tomt for innhold, samtidig som det er blitt gjennomsyret av dagens ekstreme idealer om perfektjon og kontroll. Anorektikeren bør følgelig æres for å fullende vårt krav til perfektjon, ikke straffes og ydmykes ved å puttes

i sykesengen. Om nødvendig må hun også dø, men da dør hun i hvert fall med æren i behold. Slik lyder Weglings argumentasjon i korte trekk. Og det er prisverdig at noen andre enn Finn Skårderud, en kvinne og en ikke-medisiner, påtar seg å beskrive de historiske, kulturelle og samfunnsmessige sidene ved den ekstremt komplekse diagnosen anoreksi. Det er også bra at noen kaster inn en brannfakkell i vår selvgede medisinske kultur innimellom. Men hvorfor trenger hun Caterina av Siena til å fremme argumentet sitt?

Det er problematisk å sammenlikne det moderne fenomenet anoreksi (som hun for øvrig ikke differensierer, men behandler som om det skulle være samme fenomen hos alle de «syke») med noe som skjedde for 700 år siden, i et helt annet land på et helt annet sted. Hennes historiske håndverk i så henseende er ikke overbevisende, og det spørs om man i det hele tatt kan bruke historien til å fremme slike argumenter. Da må det i så fall gjøres mye grundigere! Dessuten må en så radikal påstand om at man skal la anorektikerne dø i ære også underbygges mye bedre dersom den skal tas på alvor. Dette kunne blitt to gode bøker: et polemisk innlegg om anoreksi eller en informativ bok om Caterina av Siena. Den foreliggende bok fungerer ikke som noe av delene, og der må forlag og konsulenter bære hovedansvaret. De har sviktet jobben sin!

Anne Kveim Lie

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Til å bli klok av om utbrenthet

Børte T, Bloch Thorsen GR

«Du ser sliten ut»

Hvordan vi takler utbrenthet. 80 s, tab, ill.
Stavanger: Hertervig, 2002. Pris NOK 120
ISBN 89-92023-07-0

Dette er en popularisert liten heftebok om utbrenthet og arbeidsrelatert depresjon som først og fremst er beregnet på pasienter, pårørende og arbeidskolleger/arbeidsgivere. Forfatterne, psykiater Gerd Ragna Bloch Thorsen og journalist Torbjørn Børte, bringer i forordet en forebyggende intensjon, og boken kan også leses av dem som er i faresonen, slik som mange i helsevesenet...

Boken er i myke permer og har et noe upraktisk format. Undertegnede falt heller ikke for alle illustrasjonene, men de uthevede eksemplene og oppsummeringene i margene letter lesingen. Likevel kan nok layouten forbedres.

Boken består ifølge innholdsfortegnelsen av 12 kapitler, men denne inndelingen er

ikke tydelig under lesingen. De to første kapitlene handler om epidemiologi og definisjon. Utbrenthetsbegrepet er noe vagt definert, og ikke i samsvar med forskningen som finnes på området. De neste to kapitlene inneholder eksempler og sykehistorier, og beskriver veien til utbrenthet, både i møte med krevende arbeidsmiljøer og spesielle arbeidskolleger. Dette er gode og klinisk relevante kapitler, og med gjenkjennelige eksempler.

Spesielt bra er det at negative forhold ved arbeidsmiljøet omtales, og i et senere kapittel beskrives også arbeidsgiverens ansvar. Det skadelige ved interpersonelle konflikter og antisosiale trekk og hersketechnik hos arbeidskolleger settes ord på slik at det er til å bli klok av.

Et par kapitler omhandler veien ut av uføret og tilbake til arbeidet. Her gis råd ikke bare til den utbrente, men også til pårørende, venner og arbeidskolleger. De siste kapitlene prøver å popularisere forskningen om epidemiologi og årsaksfaktorer. De omhandler personlighetstrekk, særlig utsatte yrker, betydningen av kjønn, alder etc. Her beveger forfatterne seg på tynn is, noe de innledningsvis tar forbehold om. For eksempel hevdes det at kvinner er utsatt fordi de er mer dobbeltarbeidende, mens menn er utsatt fordi de er mer ambisiøse, en påstand som nok må modifiseres i dagens samfunn. Likeledes får man feilaktig inntrykk av at kvinner ikke er mer sårbare for arbeidsstress og negative livshendelser enn menn.

Alt i alt er imidlertid dette en leseverdig bok om et dessverre stadig mer aktuelt emne.

Reidar Tyssen

Institutt for medisinske atferdsfag
Universitetet i Oslo

Sosial ulikhet – et folkehelseanliggende?

Wamala SP, Lynch J, red

Gender and social inequities in health

A public health issue. 266 s. Lund:
Studentlitteratur, 2002. Pris SEK 299
ISBN 91-44-02202-6

om temaet. Sosial ulikhet er fremdeles en meget viktig determinant for helsefor-

skjeller, og kjønn er enkelt å operasjonalisere. Likevel er det mange som ikke liker å måle ulikhet på bakgrunn av kjønn; ulikheter på bakgrunn av rase, etnisitet eller sosioøkonomisk status teller liksom mer.

Boken går nesten ikke inn på de biologiske forskjellene mellom kvinner og menn, kanskje fordi mange av bidragsyterne ikke er leger. Kvinners reproduktive rolle er heller ikke eksplisitt problematisert. Derimot er ulikheter knyttet til kjønnenes ulike forhold til arbeidslivet godt drøftet. I det hele har forfatterne av de ulike kapitlene et godt grep om den teoretiske tilnærmingen til analyser av forskjeller knyttet til kjønn.

De empiriske eksemplene, spesielt i kapitlet til Piroška Östlin om kjønn og arbeid, er kortfattede og slående; kvinner deltar i arbeidslivet i økende grad, men på andre premisser enn menn. Arbeidslivet er segregert slik at menn i større grad er knyttet til privat sektor, og kvinner til offentlig sektor. Konsekvensene er lønnsforskjeller, altså sosioøkonomiske ulikheter, men også at arbeidsrelatert helse er ulik for menn og kvinner. Menn er mer utsatt for ulykker, kvinner for psykososial slitasje. Kvinner får oftere vondt i skuldre og nakke, menn i nedre rygg og bein.

Boken har flere internasjonale bidragsytere, og har eksempler fra Venezuela, England og Afrika. Psykososiale faktorer for menn og kvinner drøftes grundig, og problemstillinger knyttet til rehabilitering av kvinner er også tatt opp. Det er en rekke gode kapitler, men det er også en del temaer som ikke er grundig diskutert. Ulik tilgang på helsetjenester er ikke drøftet i detalj, og kvinners og menns ulike sykdomspanorama er heller ikke så grundig diskutert. Boken både tjener og taper på å være rettet mot kvinners og menns roller i samfunnet og spesielt i arbeidsmarkedet. Men for alle som er interessert i sosiale ulikheter er det en viktig bok som setter fingeren på de temaer og komplekse sammenhenger det er viktig å se på.

I en verden der ulikhetene øker, der fattigdommen i økende grad feminiseres og denne fattigdommen får avgjørende innflytelse på barns oppvekstvilkår fordi flere familier nå består av et enslig kvinnelig overhode, er det viktig å få dokumentert faktorer som medvirker også til ulikheter innenfor helse. I Norge og i Sverige er det faktisk forbudt ved lov å diskriminere på bakgrunn av kjønn. Dette gjelder også i helseanliggende. Likeverd betyr ikke absolutt likhet, og det er her denne boken gir et viktig bidrag i å forstå og akseptere de ulikheter som er nødvendige, og dernest å påpeke de andre ulikhetene, de som er urettferdige.

Johanne Sundby

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo